

THE LINGUISTIC DIMENSION OF CULTURAL STYLISTICS

Violeta Negrea, Prof., PhD, "Dimitrie Cantemir" Christian University of Bucharest

Abstract: The spiritual landmarks of the culture mould knowledge into a specific linguistic pattern. The verbal symbols keep order and rule cognitive capacity and direction and make culture able to communicate its own specific values. The article aims to establish the relationship between cultural style, knowledge and linguistic identity.

Keywords: cognitive function of language, communication, knowledge mould, interpretation, culture style

Configurația stilistică a culturii este un dat fundamental, ireductibil al mediului în care viețuim. Caracterul viguros, dominant, consecvent, sau dimpotrivă, firav, adulterant al ideilor, principiilor pe care se fundamentează o cultură, are menirea de a situa stilistic acea cultură și în planul verbalizării lingvistice. (Coseriu, E.1992 11-14)

Principiile regularității, ordinii, simetriei geometrice, de exemplu, care domină cultura Greciei antice, determină cogniția și generalizările teoretice în diverse domenii ale cunoașterii. Bunăoară, ideea de sferă capătă puteri plâsmuitoare asupra ipotezei lui Tales despre sfericitatea Pământului. El ajunge pe cale speculativă la înțelegerea fenomenului de luminozitate a lunii ca reflecție a unui foc cosmic central, ascuns de sfericitatea Pământului. Tot el este primul care explică fenomenul ciclității luminii și a întunericului, respectiv a alternanței zilei cu noaptea, pe baza aceleiași forme globulare a Pământului și a mișcării de rotație a acestuia. El prelungește ideea de sfericitate și asupra celorlalte corpuri cerești și chiar asupra Universului. Naturaliștii presocratici, apoi Pitagora¹, Parmenide², Platon³, Aristotel⁴, Eratostene⁵ promovează concepții metafizice raționaliste și determină căutarea unor procedee matematice care conduc la numeroase descoperiri științifice care fundamentează ordinea și disciplina științei lumii de azi. Pitagora este cel care inițiază aplicarea simbolică a matematicii asupra fenomenelor, pornind nu de la aspectele cantitative, ci de la calitățile configurației fenomenelor. Simbolistica și aplicația tehnică a cifrelor, folosită de el sunt valabile și azi. Pentru el, punctul este simbolizat de cifra 1, linia de cifra 2 suprafața plană de cifra 3, corpul plastic de cifra 4. Numărul este foarte strâns de

¹Pythagoras of Samos: (Πυθαγόρας); filozof și matematician din Grecia antică (570 BC – c. 495 BC)

²Parmenidês (Παρμενίδης) Parmenidês filozof grec, presocratic

³Plátōn (Πλάτων) (n. cca. 427 î.Hr. — d. cca. 347 î.Hr.) filozof al Greciei antice, discipol al lui Socrate și învățător al lui Aristotel.

⁴Αριστοτέλης, *Aristoteles* (384-322) unul din clasicii filosofiei universale, spirit enciclopedic, fondator al școlii peripatetice; întemeietorul științei politice; întemeietorul sistematizării domeniilor filosofice ca Metafizica, Logica formală, Retorica, Etica; forma aristotelică a științelor naturale a rămas paradigmatică mai mult de un mileniu în Europa.

⁵Ερατοσθένης, *Eratosthenes*; cca 276 - cca 195 î. Cr.) matematician, poet geograf, astronom al Greciei antice. A făcut o serie de descoperiri și invenții, incluzând un sistem de latitudine și longitudine care i-au permis să facă primele măsurători ale Pământului, dar și a distanței Pământ Soare. A fost primul care a desenat o hartă a lumii bazată pe cunoștințele vremii.

ideea de spațiu, de configurați acestuia. Mai mult, el face uz de cifre și în domeniul moral: *virtutea* este simbolizată, de exemplu, de cifra 9. (Blaga, L. :48-49).

Spiritul Greciei antice gândește în termeni de ”plin” și ”volum”, în vreme ce tendința gândirii indice este de ”dezmărginire”, de ”golire” a existenței. Iată de ce imaginea ”nimicului”, a ”neantului”, care a fecundat evoluția matematicii, este definită de cifra 0 de către inzi, nu de greci. Principiul nulității, proprie spiritului indic, a fost acela care a permis dezvoltarea tehnicilor în matematica decimală și a viziunii algebrizante asupra lumii. (Blaga, L.: 98)

Universul grecesc este un volum plin de substanță, iar Creația este o continuă prefacere a substanței pre-existente. Principiul european al secolului XVIII-XIX, potrivit căruia ”nimic nu se pierde, totul se transformă”- Antoine-Laurent Lavoisier⁶- este preluat, în epoca Luminilor⁷, tot de la postulatele grecești ale ”plinului haosului originar”. Democrit susține că și non-existența are corporalitate, motiv pentru care promovează ideea extensiei atomului indivizibil, capacitat să ocupe spațiul și volumul ”universului mic”.

Raționalul grecesc este reprezentat de Parmenide care folosește *logica*⁸ și *dialectica*⁹ drept măsură a gândirii și construcției sistemelor.

Tendința opusă a gândirii indice, de ”gol” și ”infini” al existenței, atât de străine filozofiei și științei grecești, joacă un rol dominant în articularea reperelor și concepțiilor filozofice și științifice ale Occidentului european, începând cu Nicolaus Cusanus¹⁰, Copernic¹¹, Giordano Bruno¹², etc. Aceasta produce, inevitabil, dualitatea lumină-întuneric, cu alte semnificații decât cele ale lui Heraclit în alte culturi, precum cea indică, chineză, iraniană sau arabă. La chinezi, lumina este un principiu ceresc, în vreme ce întunericul este un principiu terestru, care se asociază cu atributele masculinității și respectiv ale feminității. Cele două principii complementare alcătuiesc familia universală.

La irani, lumina este Dumnezeu, întunericul este diavolul, adică Binele și Răul într-o continuă vrajbă care se va încheia cu biruința Luminii, adică a lui Dumnezeu, ca singur stăpânitor. În vreme ce războiul etern dintre Bine și Rău are, la Heraclit, un caracter circular, ciclic, nesfârșit, productiv, generator al tuturor lucrurilor, războiul aceleiași dualități iraniene are un final liniar, definitiv, care se încheie o singură dată, cu domnia Binelui, adică a lui Dumnezeu. (Blaga, L. 1996, vol. Știință și creație, p. 65-66)

⁶ Original ”Dans la nature rien ne se crée, rien ne se perd, tout change”; chemist, filozof și economist francez (1743-1794). Lavoisier a fost decapitat de revoluționarii francezi.

⁷ Mișcare culturală occidentală de la începutul secolului XVII și sfârșitul secolului XVIII care a pus accent pe rațiune și individualism în detrimentul tradiției. Obiectivul mișcării este de reformare a societății pe baza științei și a metodelor științifice. Promovează gândirea științifică, scepticismul și schimbările intelectuale îndreptate împotriva superstiției și intoleranței bisericii.

⁸ Din grecescul *logos*; Știință a demonstrației, al cărei obiect este stabilirea condițiilor corectitudinii gândirii, a formelor și a legilor generale ale raționării corecte. Logică dialectică = concepție filozofică a logicii de pe pozițiile materialismului dialectic, care studiază dialectica formelor logice, raportul lor cu conținutul. 2. Gândire justă, raționament corect, consecvent și temeinic. ♦ Fel de a gândi al cuiva. 3. Cerință firească, temei rațional, rațiune. – Din fr. logique. Sursa: DEX '09 (2009)

⁹ Proces de gândire compus din analiza și discutarea argumentelor contradictorii, în scopul descoperirii devărlui; arta de a ajunge la adevăr prin dialog. [Pr.: di-a-] – Din fr. dialectique, lat. dialecticus. Sursa: DEX '09 (2009) |

¹⁰ adevăratul nume *Nikolaus Chryppfs* sau *Krebs*; învățat german, savant multilateral, filozof, teolog, jurist, astronom, matematician, considerat drept cea mai importantă personalitate în cultura europeană a secolului al XV-lea.

¹¹ Nicolaus Copernic (1473-1543) astronom cosmolog, matematician, economist, preot; a dezvoltat teoria heliocentrică a sistemului solar. Naționalitatea sa este reclamată și de germani, dar majoritatea istoricilor îl consideră polonez

¹² 1548-1600; teolog și filozof umanist Italian renescentist. Condamnat și ars pe rug de Inchiziție pentru concepția sa panteistă și pentru convingerea asupra infinității lumii, idei considerate eretice; numele lui a devenit sinonim cu cel de victimă a obscurantismului.

Antagonismul dual dezvoltă principiul devenirii în mod diferit de cultura Greciei antice, indică, chineză, arabă. Aceasta din urmă, căreia și mijlocitoare a științei și filozofiei grecești – bizantine, dar și a celei indice, dezvoltă o preocupare pronunțată față de abstractizarea formelor și mărimilor pe care o asociază cu tehnicile alchimiei. Așa se explică tabelele elementelor naturale primare, lăsate moștenire științei moderne, care aveau în vedere transformarea concretă a elementelor chimice în aur. Filozofia arabă a devenirii nu a găsit însă mijloacele tehnice pentru acest obiectiv, pe baza pietrei filozofale¹³, dar a dezvoltat teorii și tehnici ale chimiei actuale.

Dacă înzii sunt preocupați de infinitatea orizontului, iar grecii se închid în universul ordonat al geometriei, arabilor le este atribuit, de către Blaga (1996, p. 101) orizontul multiplu limitat al luminii cu perspectiva ei metaforică, ce consideră perfecțiunea sferelor, preluată de la greci, proprie doar veștmintelor dumnezeirii. Orizontul multiplu al culturii arabe explică particularitățile arhitecturii moscheelor, cu multiplele lor portaluri care trimit la ideea de divinitate, dar și la dezvoltarea unei alte forme ale științei matematice, optica. Aceasta era destinată revelației absolutului prin mijlocirea luminii, cel mai subtil și sublimat fenomen al naturii. Preocuparea lor pentru lumina primordială, astrală, cu rol determinant în mistica islamică, constituie un exemplu relevant al legăturii dintre cunoaștere și sistemul de referințe ale culturii în care este angrenat spiritul creator. (Gumperz, J. Cook-Gumperz, 2008: 532–545)

Tradiția de gândire milenară a Indiei dezvoltă analiza comparativă a fenomenelor care evidențiază, mai degrabă, asemănările decât deosebirile dintre acestea, potrivit principiilor unității universului. Așadar, gândirea indică percepe esențialul pe linia analogicului, și dirijează cunoașterea pe baza înclinațiilor stilistice viguroase ale unității de spirit a culturii indiene. (Frake, Charles O, 1969)

Natura stilistică a culturii nu este condiționată doar geografic. Plăsmuirile spiritului uman poartă întotdeauna pecetea vremurilor care i-au dat naștere. Analiza pe care o face Lucian Blaga în volumul I, Știință și creație, din Trilogia culturii (132-142) are drept rezultat mecanismul dezvoltării și perpetuării prin care o ipoteză științifică poate ajunge să domine stilistic o întreagă epocă în toate, sau aproape toate produsele culturale ale acesteia. Autorul face referire la cercetările naturaliștilor secolului al XVII-lea care intuiesc capacitatea organismului biologic sau vegetal de a prefigura în totalitate o viitoare viață chiar din etapa de dezvoltare embrionară a acesteia, care ajunge să genereze, în plan teologic și filozofic, capacitatea Evei de încapsulare a întregii omeniri. Această teorie a prefigurării naturii a modelat și stimulat spiritul artistic al barocului¹⁴ care a favorizat excesul de forme repetate și suprapuse. Incepând cu filozofia lui Leibniz¹⁵, care descompune opera lui Dumnezeu în ”monade” adăpostind, fiecare, lumi individuale, până la arta decorativă a abundenței și complexității motivelor, barocul a marcat stilistic o întreagă perioadă istorică a spiritualității și creației umane.

Si magicul este investit cu funcția cognitivă, care diferă de simbolismul construcțiilor științifice prin însăși substituirea cunoașterii obiective. Magicul contribuie la organizarea *sui-generis* a necunoscutului, umplând cu ingeniozitate golurile derutante ale cunoașterii, modelând

¹³ Problema iluzorie la care ajunge spiritual științific excesiv preocupat de transformabilitatea materiei. Cuadratura cercului sau perpetuum mobile sunt probleme imaginare ale preocupării pentru aspectul dinamic-mașinal al naturii

¹⁴ Stil artistic care este caracterizat prin cultivarea formelor grandioase, prin libertatea exprimării arhitecturale în construcții, mobilă, sculptură, pictură etc., Din fr. **baroque**. Sursa: DEX '98 (1998)

¹⁵ Gottfried Wilhelm Freiherr von Leibniz (1646-1716) filozof și matematician german, întemeietorul iluminismului filozofic german și al analizei matematice moderne.

conștiința dar și limbajul...Pe lângă funcția cognitivă, magicul joacă și rolul de fixativ al existenței omului în orizontul misterului, dar servește și la orientarea acestuia în lumea experienței naive, ceea ce are drept rezultat identificarea unor reguli ale naturii. Dar și funcția poetică și cea religioasă a magicului sunt menite construcției cunoașterii și deci a tipologiei limbajului. Poezia tuturor timpurilor valorifică magicul în vreme ce sacrul structurează existența religioasă pe capacitatea magicului de revelare a divinității. Polivalența magicului se manifestă așadar, în tipologia culturală a cunoașterii. Dacă nu ar fi existat, ar fi trebuit inventat... (Blaga, II 133)

Religia face și ea parte din cunoașterea spirituală umană, cu putere de modelare stilistică ale valorilor culturale și ale limbajului. De exemplu, dacă gândirea grecilor antici se distinge printr-o accentuată autonomie față de elementele mitologiei și misticii, gândirea indică dezvoltă o simbioză cu religia care impune un anumit echilibru spiritual ce nu se regăsește în conflictele lăuntrice proprii spiritului European. Cuvintele magice, personificate, și rostirea textelor imnice vedice, vechi de peste trei mii de ani, numai de către preoți cunoscători, brahmanii, aveau menirea sacră a înduplecării zeităților, dar au avut drept rezultat dependența totală a omului față de divinitate, dar și divinizarea puterii preoțești. Expresia lingvistică are capacitatea de conduce trăirea eului individual de la lumea concretă, materială, la eul universal al divinității. O astfel de existență a conștiinței identității dintre Om și Dumnezeu, dincolo de orice forme, face din lumea concretă, materială, a simțurilor, o entitate non-valorică. Așadar, contribuția religiei la actul cultural al cunoașterii are un caracter impersonal, nefiind produsul orgoliului, cum este cazul gânditorilor europeni. Acesta se integrează ascendenței generațiilor curentelor, școlilor care adaugă, îmbogățește, desăvârșește ideile inițiale, cunoașterea fiind mijlocul de realizare a fenomenului religios.

Concluzii

Cultura, privită ca formă de comunicare, se dovedește a fi un sistem al semnelor și al verbalizării. Dimensiunea lingvistică a culturii este valorizată de stilistica acesteia prezentă în povesti, mituri, proverbe, legende, reprezentărilor artistice, căutări științifice care dau sens lumii. Aceste produse ale culturii sunt expresia apropierei omului de natură, a relațiilor dintre indivizi și cele dintre individ și societate. Cultura comunică lumii obiectuale prin sensuri interpretabile. (Vîlcu, Dumitru Cornel, 2013). Specificul verbalizării simbolurilor cultivate de aceasta constituie forma de comunicare a acesteia.

Bibliografie

- Bârlogeanu, Lavinia (2004) *Antropologie sub semnul valorii*, Ed. Trei
- Blaga, Lucian, (1996), *Trilogia valorilor*, Humanitas
- Coseriu, Eugen (1992) *Principiile lingvisticii ca știință a culturii*, în „Apostrof”, Cluj-Napoca, nr. 2 (30)
- Duranti, Alessandro, (1997), *Linguistic Anthropology*, Cambridge University Press
- Gumperz, J. Cook-Gumperz, J. (2008) *Studying language, culture and society: Sociolinguistics or linguistic anthropology?* *Journal of Sociolinguistics* 12(4)
- Vîlcu, Dumitru Cornel, (2013). *Funcția semnificativă și universalile limbajului*, Revista Limba Română nr 5-6, anul XXIII